

MALMÖ HÖGSKOLA

Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Alla tiders klassiker – ett jämställt läromedel?

En uppsats om en klassikerserie utgiven på uppdrag av regeringen

**A Study into Male and Female Identity Perception in the
Literary Classics Collection of *Alla Tiders Klassiker***

Karin Bröndum Lundberg

Lärarexamen 300 hp
Lärarytelse 90 hp
2010-11-05

Examinator: Haukur Viggósson
Handledare: Anna Henningsson-Yousif

Sammanfattning

Denna uppsats ämnar undersöka läromedlet *Alla tiders klassiker* 1985-1995 och 2006-2010 ur ett jämlikhetsperspektiv. Serien som distribueras av bokförlaget Natur & Kultur på uppdrag av Statens kulturråd beräknas att under hösten 2010 vara komplett och då bestå av totalt 150 skönlitterära titlar.

Det huvudsakliga syftet med denna studie är att med fokus på författarens kön och etniska ursprung genomföra en kvantitativ läromedelsanalys av *Alla tiders klassiker*. Denna avgränsning av stoff gör att studien blir genomförbar i den tid ett examensarbete lärarutbildningen vid Malmö högskola ger plats åt.

Anledningen till att Statens kulturråd beslutat att utöka bokseriens första del från 1985-1995 är propositionen *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* som lades fram av regeringen 2005. Där önskades en komplettering av titellistan som till stor del bestod av skönlitterära verk skrivna av västerländska män. Eftersom Sveriges befolkning idag härstammar från världens alla hörn borde även bokseriens författare och litteratur vara världslitteratur som härstammar från olika språkområden.

Under hösten 2010 har denna nyutgivning av bokserien varit föremål för debatt. Arga debattörer hävdar att kompletteringen av titellistan inte alls främjar jämställdhet utan istället strider mot de grundläggande värderingar som inleder skolans läroplaner Lpo94 och Lpf94.

Titlar ur *Alla tiders klassiker* säljs i klassuppsättningar till Sveriges grund- och gymnasieskolor. Varje titel måste beställas i minst tre exemplar och kostar då 46 kronor styck. Skolorna kämpar ofta med en stram budget, och i och med ett många gånger kritiskt ekonomiskt läge är det inte konstigt att klassikerseriens första 100 titlar sålts i stora volymer då andra distributörer tar mer betalt för samma titel än Natur & Kultur.

Idag finns ingen officiell skolkanon i Sverige och den kanondebatt som var som mest intensiv inför riksdagsvalet 2006 har för tillfället lagt sig. Men finns det en inofficiell kanon? Man kan fråga sig vad som sker när regeringen finansierar ett läromedel, i det här fallet *Alla tiders klassiker*, vars innehåll bestäms på statlig nivå och som sedan säljs till landets skolor till ett lågt pris. På det här sättet kan staten på sikt komma att bestämma vilken skönlitteratur som ska läsas i skolan, och därigenom skapa en skolkanon som baseras på skolornas svaga ekonomi. Om staten indirekt äger makten över den skönlitteratur som skolorna erbjuder sina elever anser jag att en granskande studie med ett jämställdhetsperspektiv som undersöker bokserien och dess innehåll är ett högst aktuellt och relevant uppsatsämne.

Resultatet kommer bland annat att visa på att det finns en betydande överrepresentation bland manliga författare i *Alla tiders klassiker* men att man i nyutgivningen 2006-2010 definitivt har vidgat sina vyer och därigenom erbjuder litteratur och författare som härstammar från andra geografiska områden än Europa och Nordamerika. Vad man däremot har glömt bort är de fem nationella minoritetsgrupper som finns i Sverige, samt att uppdatera listan från 1985-1995 vad gäller nordiska kvinnliga författare.

Nyckelord

jämställdhet, kanon, Lpf94, läromedelsanalys, skönlitteratur, svenska

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Bakgrund	7
1.1 Inledning	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Problematik och avgränsning	8
1.4 Styrdokument	9
2. Teoretiska utgångspunkter	10
2.1 Skolans värdegrund	10
2.1.1 Jämställdhet i skola och läromedel	11
2.1.1.1 Kön	12
2.1.1.2 Etniskt ursprung	13
2.1.2 Sammanfattning skolans värdegrund	13
2.2 Didaktiska utgångspunkter	14
2.2.1 Läromedel och forskning – en översikt	14
2.2.2 Skönlitteratur och kanon i skolan	16
2.2.3 Sammanfattning didaktiska utgångspunkter	17
2.3 Kulturrådets uppdrag: en klassikerserie	18
2.3.1 <i>Alla tiders klassiker</i> – då och nu	19
2.3.2 Bokförlaget Natur & Kultur	20
2.3.3 Sammanfattning <i>Alla tiders klassiker</i>	20
3. Metod och materialdiskussion	21
3.1 Val av metod	21
3.1.1 Urval och genomförande	21
3.1.2 Reliabilitet	22
3.1.3 Etiska överväganden	22
4. Resultat	23
4.1 Sammanställning av <i>Alla tiders klassiker</i> 1985-1995	23
4.2 Sammanställning av <i>Alla tiders klassiker</i> 2006-2010	25
4.3 Sammanställning av <i>Alla tiders klassiker</i> 1985-2010	26
4.4 Summering av resultat	28
5. Analys och diskussion	29
5.1 Om kanon och makten över litteraturen i skolan	29
5.2 Om <i>Alla tiders klassiker</i> som ett jämlikt läromedel	31
6. Avslutning	32
Referenser	33
Bilaga 1	35
Bilaga 2	37

1. Bakgrund

Varje nytt kapitel kommer kort att presenteras under respektive rubrik. Om överskådlighet gällande disposition önskas hänvisar jag till innehållsförteckningen. Det här första kapitlet inleder uppsatsen och presenterar dess syfte och frågeställningar, vilka avgränsningar som gjorts och vilken problematik som finns kring det valda forskningsområdet, samt vikten av studien i förhållande till Lpf94.

1.1 Inledning

I DN Debatt publicerades den 30 augusti 2010 artikeln ”Skolflickor måste få rätt till sina hjältinnor”.¹ Med Ebba Witt-Brattström (professor i litteraturvetenskap med genusinriktning vid Södertörns högskola) i spetsen argumenterar 23 kulturfrämjare för att fler kvinnor ska få ta plats i skolans läromedel. Artikeln är endast en av flera debattinlägg kring samma ämne som under den senaste tiden uppmärksammats i media. Kulturfrämjarnas upprop i Dagens Nyheter handlar om att de anser att bokserien, tillika läromedlet, *Alla tiders klassiker* 1985-2010 är extremt mansdominerad och således bryter mot skolans värdegrund.

Alla tiders klassiker är ett samlingsnamn för ett stort antal litterära verk, och som namnet antyder ingår i serien skönlitterära klassiker från olika tidsepoker. Totalt består serien av 150 titlar, varav de första 100 gavs ut mellan 1985-1995, och övriga 50 mellan 2006-2010. Bokförlaget Natur & Kultur distribuerar, marknadsför, och säljer bokserien billigt till Sveriges grund-, gymnasie- och vuxenskolor, medan Statens kulturråd (Kulturrådet) och dess urvalsgrupp står för valet av titlar till serien.

I den här uppsatsen ämnar jag att analysera bokserien *Alla tiders klassiker* utifrån ett jämställdhetsperspektiv med fokus på författarens kön och etniska ursprung samt titelns originalspråk. Bokserien kommer att granskas och diskuteras förbehållslöst till vad som skrivits om den i olika debattartiklar. Det är mitt eget stora intresse för skönlitteratur och dess roll i svenskundervisningen som väckte intresset att skriva den här uppsatsen. Dessutom upplevde jag den kanondebatt (se sid. 16) som kulminerade 2006 som oerhört intressant, och detta har fått mig att gräva djupare i om man kan kalla *Alla tiders klassiker* för en ”inofficiell skolkanon”. För mig som snart färdigutbildad gymnasielärare i svenska och engelska bidrar även denna uppsats till en större kunskap inom både det språk- och litteraturdidaktiska området.

¹ <http://www.dn.se/debatt/skolflickor-maste-fa-ratt-till-sina-hjaltinnor-1.1161360>

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka och analysera läromedlet *Alla tiders klassiker* utifrån ett jämställdhetsperspektiv med fokus på kön, etniskt ursprung och språk. Genom denna kvantitativa läromedelsanalys finns även en strävan efter att öka min egen, och förhoppningsvis även andras, kunskap om *Alla tiders klassiker* som är ett vanligt förekommande skönlitterärt läromedel i Sveriges grund- gymnasie- och vuxenskolor. Denna uppsats lyfter fram bokseriens positiva, såväl som negativa sidor genom analys och diskussion, den ifrågasätter både Kulturrådets rätt att bestämma vilken litteratur som är ”god litteratur” och den etiska problematik som uppstår när det inte finns någon officiell skolkanon.

Följande frågeställningar används som underlag för att nå uppsatsens syfte:

1. Är *Alla tiders klassiker* ett jämställt läromedel? Hur ser fördelningen av kvinnliga respektive manliga författare ut? I hur stor utsträckning förekommer författare som inte representerar det västerländska kulturarvet? Vilka språk är dominerande originalspråk bland seriens 150 titlar?
2. Regeringspropositionen *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* från 2005 kräver att bokserien *Alla tiders klassiker* ska utökas med 50 nya titlar från olika språkområden och världsdelar mellan 2006-2010 då de 100 titlarna från 1985-1995 inte längre avspeglar hur det svenska samhället ser ut – men är seriens tillökning representativ för vårt mångkulturella samhälle?
3. Hur kan läsningen av skönlitteratur i skolan komma att påverkas om de titlar som är billigast för skolorna att köpa in i klassuppsättningar ingår i en klassikerserie som är framtagen av en statlig myndighet?

1.3 Problematik och avgränsning

Titlarna som ingår i bokserien *Alla tiders klassiker* 1985-2010 (se bilaga 1 och 2) är den här uppsatsens främsta informationskälla och fungerar således som primärlitteratur. Dock är inte bokseriens alla 150 titlar medräknade i den här undersökningen och detta bortfall beror på följande:

- Det finns titlar vars författare är okänd, till exempel sagor.
- Det finns titlar som utgörs av flera författare, till exempel diktsamlingar.
- Det finns författare som finns med i listan flera gånger.

Det är ett medvetet val att i undersökningen endast räkna en viss författare en gång. Övriga bortfall behandlas i den här studien som icke existerande material och påverkar därför inte resultatet på annat sätt än att undersökningsstoffet blir aningen mindre. Anledningen till att undersökningen fokuserar på författarna och inte på titlarnas innehåll är att det hade varit mycket svårt att genomföra en sådan omfattande studie inom ramen för en sådan här uppsats.

1.4 Styrdokument

Precis som att det är viktigt att problematisera och avgränsa det stoff som ligger till underlag för granskning, kan det i en sådan här vetenskaplig uppsats inom lärarprogrammet vara bra att legitimera studiens relevans utifrån nu gällande, eller för framtiden kommande, läro- och kursplaner.

Kön och etnisk tillhörighet är två ord vars innebörd är av stor vikt i både den här uppsatsen såväl som i de nu gällande läroplanerna Lpo94 och Lpf94. I läroplanen för den frivilliga skolformen, Lpf94 konstateras att:

- ”Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna skall uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt och manligt.”
- ”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet” och ”en trygg identitet och medvetenhet om det egna kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.”
- ”Skolan skall sträva efter att varje elev vidareutvecklar sin förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter” och ”förstår och respekterar andra folk och kulturer.”

(s. 3f, 12)

2. Teoretiska utgångspunkter

*I det här kapitlet presenteras och diskuteras studiens teoretiska referensram. Inledningsvis presenteras skolans värdegrund samt tidigare läromedelsforskning med fokus på jämställdhet, kön och etnicitet. Avsnitten som därefter följer tar upp läromedel och skönlitteraturens roll i svenskämnet i allmänhet, och **Alla tiders klassiker** i synnerhet. Avslutningsvis sammanfattas kapitlets viktigaste resonemang.*

2.1 Skolans värdegrund

I Skollag 2010:800 under rubriken ”utformningen av utbildningen” fastställs att:

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.²

Den nya skollagen började gälla den 1 augusti 2010, och är alltså tämligen färsk. I den föregående skollagen från 1985:1 100, kap. 2 § finns ett liknande avsnitt, och grundläggande demokratiska värderingar är i den svenska skolan sedan länge en självklarhet. Lpo94 och Lpf94 inleds båda med ett avsnitt om skolans grundläggande värderingar. Denna värdegrund kommenteras i *Ständigt. Alltid!* (1999) som är Skolverkets egen kommentar till läroplanernas inledande ord. I samtliga styrdokument och lagar betonas alltså vikten av den demokratiska värdegrund som är en grundpelare i det svenska samhället. I *Ständigt. Alltid!* konstateras dock att ”värdegrunden inte är läroplanens poesidel. Värden har konsekvenser.” (s. 17).

Trots att styrdokument och lagar alla konstaterar människors lika värde och rättigheter är det ett faktum att det varje dag inträffar händelser i skolorna som strider mot dessa teoretiska ideal, lagar och regler. Det är därför viktigt att inte bli bekväm och sluta diskutera demokratins grundideal i skolan. Genom diskussion och engagemang kan man främja arbetet mot målet att skolan ska bli en mer jämställd arena i såväl teori som praktik (Skolverket 1999:24ff).

² <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800>

2.1.1 Jämställdhet i skola och läromedel

I Nationalencyklopedin (NE) definieras *jämställdhet* som:

[...] att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämställdhet förutsätter en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet, lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt slutligen frihet från könsrelaterat våld. (NE:2007)

Med dessa ord inleds det här avsnittet om jämlikhet som här speciellt behandlar *kön* och *etnisk tillhörighet*. Dessa begrepp analyseras vidare i kap. 2.1.1.1 samt 2.1.1.2.

Jämställdhet och skolans värdegrund går hand i hand. En viktig ingrediens i skolans verksamhet, och även föremål för granskning i den här uppsatsen, är läromedel i olika former. I inledningen till Skolverkets rapport 285 *I enlighet med skolans värdegrund* (2006) står att: ”läroböckernas behandling av ämnena och kunskapsområdena får inte strida mot skrivningar i läroplanerna och relevanta kursplaner” (s. 6). Med andra ord ska innehållet i samtliga läroböcker överrensstämma med styrdokumentens inledande värdegrundskapitel.

Skolverkets rapport 285 är en del i en läromedelsgranskning som Skolverket gjort med syfte att undersöka hur kön, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder framställs i läroböcker som används i grund- och gymnasieskolan. Man har tagit hjälp av forskare med specialkompetens inom respektive område och analyserat innehållet i 24 läroböcker. Till rapport 285 hör två understudier som jag i den här uppsatsen använt mig av som exempel på tidigare forskning inom jämställdhetsområdet. Med bakgrund i dessa studier kommer jag i kommande kapitel att analysera begreppen *jämlikhet*, *kön* och *etniskt tillhörighet*.

Att undersöka olika jämställdhetsfaktorer har varit ett aktuellt forskningsområde sedan 1960-talet. Redan på den tiden uppmärksammades att män fick större utrymme i såväl historieböcker som litteraturhistorisk litteratur. Dagens genusforskning utgår från teorin att de skillnader som finns mellan kvinnligt och manligt är ”resultatet av våra egna mänskliga påfund” (Läraryrket 2005:12).

2.1.1.1 Kön

En granskning av hur kön framställs i ett urval av läroböcker (2006) av docent Britt-Marie Berge och adjunkt Göran Widding vid Umeå universitet är en av underlagsrapporterna till Skolverkets rapport 285. Berge och Widding har specialkompetens inom genusforskningen, som är ett samlingsnamn för modern könsforskning. De definierar problematiken kring *kön* och sitt uppdrag så här:

Vi värderar omfattningen av diskriminering och kränkning i relation till de könsdiskurser som genomsyrar läroplanens värdegrund. [...] Den omfattar kategorierna ”kvinnor” och ”män” och deras lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter. [...] Transpersoners könsidentitet överskrider en förenklad uppdelning av människor i två kategorier som antingen kvinna eller man. Vår granskning omfattar därför även om och i så fall hur transpersoner uttrycks i de analyserade läroböckerna. (s. 2)

Problematiken kring begreppet *kön* och *genus* är tvetydligt, och det finns en uppsjö av forskning som reder ut begreppen ur olika perspektiv. I denna uppsats läggs ingen djupare vikt vid en mer ingående begreppsanalys, utan den teori Berge & Widding presenterar är här gällande. Hos dem utgår man från att kvinnor, män och transpersoner i ett läromedel blir kränkta om deras kön inte finns representerat alls, är kraftigt underrepresenterat, eller är kraftigt överrepresenterat och därför riskerar stereotypisering (s. 4f).

Berge och Widdings studie granskar 24 läroböcker och resultatet visar bland annat att de flesta av läroböckernas texter är könsneutrala i sin teori även om det finns en ”kraftig underrepresentation av transpersoner” samt att texterna låter alla läsare, oavsett kön, få möjligheten att identifiera sig med bokens innehåll. Dock är män det kön som är kraftigt överrepresenterat i både text och bild, och många läromedel saknar dessutom avsnitt som diskuterar jämställdhet. Ett exempel på extrem manlig dominans är i de granskade historieböckerna där kvinnorna lyser med sin frånvaro. Medan män i dessa 24 läroböcker omnämndes 930 gånger vara samma siffra för kvinnor blygsamma 62 (s. 11).

I *Genuspraktika för lärare* (2006) poängteras att klassiska könsmyter är vanligt förekommande i dagens samhälle. Sådana myter och fördomar kan vara till exempel att *manliga personlighetsdrag* innebär förnuft, fostran, styrka, djärvhet, och säkerhet medan *kvinnliga personlighetsdrag* istället representerar känsla, förnuft, omsorg, svaghet, försiktighet och osäkerhet (Läraryrket 2006:10).

2.1.1.2 Etniskt ursprung

I den här uppsatsen har jag valt att utgå ifrån att *etniskt ursprung* betyder samma sak som *nationalitet*, som är ”detsamma som medborgare i en stat” (NE 2007). Professor Harald Runblom har skrivit *En granskning av hur etnisk tillhörighet framställs i ett urval av läroböcker* (2006), den andra underlagsrapporten till Skolverkets rapport 285 som används i den här uppsatsen. Runblom har specialkompetens inom migration, etnicitet och minoriteter. I hans kvalitativa läromedelsanalys har han undersökt samma läroböcker som Berge och Widding, men med fokus på etniskt ursprung istället för kön. *Etniskt ursprung* beskriver Runblom som en både svårdefinierad och känslig term då den kan ha en både positiv och negativ klang. Etnisk tillhörighet kan betyda känslan av ett och samma ursprung. Känslan kan dock även ha andra innebörder, den kan till exempel vara en konstruktion byggd på individen eller gruppens ställning om sig själv och den gemenskap som finns där omkring. Det är först på 1800-talet i och med Napoleontiden som nationella gemenskaper konstruerades och stärktes mellan land och befolkning (s. 4).

Trots att termerna *etniskt ursprung* och *nationalitet* fungerar synonymt i den här uppsatsen vill jag nämna att Sverige idag har fem nationella minoriteter: samer, romer, judar, tornedalingar och sverigefinnar. Dessa folkgrupper anses ha en speciell plats i Sveriges kulturarv även om deras nationalitet är svensk. Kring dessa fem grupper finns ett speciellt politiskt åtgärdsprogram för att ”främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken” (samiska (alla former), finska, meänkieli, jiddisch och romani chib (alla former)) (Justitiedepartementet 2006).

2.1.2 Sammanfattning skolans värdegrund

De, för den här uppsatsen, viktigaste punkterna som tagits upp i kapitel 2.1 är:

- *Jämställdhet* mellan kvinnor, män och transpersoner är ett måste för alla som verkar i skolan, och inte minst i de läromedel som används. Detta fastslås i både styrdokument och lagar.
- Innebörden av *kön* och *genus* kan diskuteras mer ingående än här gjorts. Den här uppsatsen definierar kön som antingen kvinnor, män eller transpersoner.
- *Etnisk tillhörighet* och/eller *etnicitet* är ett känsligt och komplext begrepp. I den här uppsatsen tolkas termen synonymt med *nationalitet*.

2.2 Didaktiska utgångspunkter

Ordet är alltså ett – svenska – men det elever och lärare gör när ämnet står på schemat kan vara vitt skilda saker: olika vid skilda tider, olika i skilda skolformer, olika för pojkar och flickor, ibland också olika i samma skola eller för skilda grupper av lärare. [...] Svenskämnet finns inte i någon absolut mening. När någon talar om ämnets kärna eller egentliga uppgifter, kan det bara betyda att hon eller han menar att ämnet bör ha ett visst innehåll och vissa uppgifter. (Thavenius 1999:16)

Om man väljer att tro Thavenius är svenskämnet alltså inte endast inriktat på språk och litteratur utan kan bestå av en mängd ”ämnen i ämnet”. Skönlitteraturen har dock en fast plats i svenskämnet enligt de kursplaner som idag är gällande. Även Stefan Lundström diskuterar problematiken kring ”den nya svenskan” som ett splittrat skolämne i artikeln *Att välja eller inte välja – det är frågan. Om litteraturval i den postmoderna gymnasieskolan* (2005). Lundström konstaterar att det ofta innebär problem för svensklärare som i grunden har ett postmodernistiskt pedagogiskt synsätt och som är positiva till modern litteratur och nya infallsvinklar i undervisningen när de ändå fastnar i gamla undervisningsspår. Valet av skönlitteratur till undervisningen blir trots höga ambitioner klassiskt och okontroversiellt eftersom det kräver mindre arbete när skönlitteraturen redan är beprövad i skolan (Ask 2005:95f).

Lärarens litteraturval påverkar onekligen eleverna eftersom de ju tar del av, och arbetar med materialet. Olin-Scheller konstaterar i *Såpor istället för Strindberg? Litteraturundervisning i ett nytt medielandskap* (2008) att skönlitteratur påverkar läsarnas, det vill säga här elevernas kulturella identitet och bidrar till föreställningar om bland annat genus- och socioekonomiska tillhörigheter såväl som språk (s. 12f).

2.2.1 Läromedel och forskning – en översikt

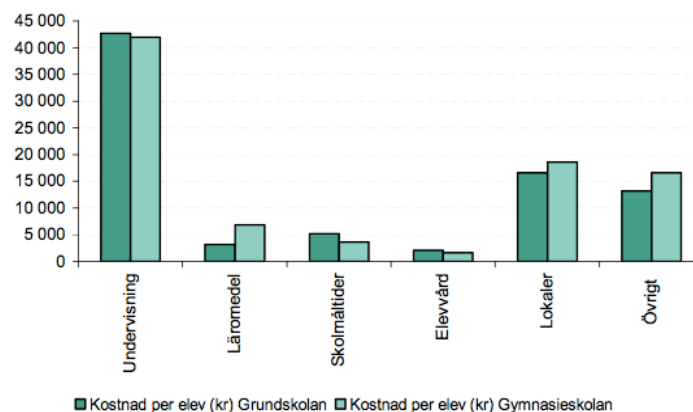
I det här avsnittet redovisas en kort översikt och historik om läromedel och läromedelsforskning. I *Läromedel – det fria valet* (2007) definieras läromedel som ”ett pedagogiskt hjälpmedel i undervisningen”, och delas in i fyra undergrupper:

- *Förlagsproducerat läromedel*, bland annat läroböcker och filmer.
- *Övrigproducerat läromedel*, framställda av myndigheter och organisationer.
- *Lärarproducerat läromedel*, såsom arbetsuppgifter och minneskortor.
- *Eleverproducerat läromedel*, till exempel bilder, modeller och uppsatser.

Förlagsproducerade läromedel delas sedan in i två grupper: 1. *Primära pedagogiska texter* – som i grunden är framtagna i syfte att användas i undervisning. Exempel på ett sådant läromedel är en traditionell matematik- eller historiebok. 2. *Sekundära pedagogiska texter* – som fortfarande är förlagsproducerade läromedel men vars primära syfte inte är att användas i undervisning. I den här kategorin hamnar till exempel skönlitteratur och tidningsartiklar (Korsell 2007:17, 22f, 24)

Ett stort problem för många skolor är att det inte finns tillräckligt med resurser att köpa in nya och uppdaterade läromedel. Korsell (2007) presenterar ett antal lärarintervjuer där samtliga intervjuoffer upplevde frustration över bristen på förlagsproducerade läromedel på deras respektive arbetsplats (s. 105).

Skolverket sammanställer varje år hur de ekonomiska resurserna fördelas i skolorna runt om i landet. Så här såg den totala kostnadsfördelningen ut 2009:

Diagrammet ovan (Figur 1) visar på att grundskolan år 2009 hade en läromedelskostnad per elev som i snitt uppgick till 3 200 kronor, vilket motsvarade en ökning med 3.5% sedan 2008. Motsvarande siffra per elever i gymnasiet var 7500 kronor, vilket innebar en ökning med 1.6% sedan 2008 (Skolverket 2010:11,16, 19).

I Skolverkets rapport 284 *Läromedlens roll i undervisningen* (2006) diskuteras läromedelsforskning. Detta forskningsområde delas upp i följande kategorier: *processororienterade studier* där forskningen inriktas på hur ett läromedel framställs, *användarorienterade studier* där forskningen inriktar sig på hur elever och lärare använder läromedel som undervisningsredskap, samt den vanligaste inriktningen som kallas för *produktorienterade studier*, där värderingar, företeelser, retoriska strategier och underliggande koder undersöks i de läromedel som redan finns (s. 7, 19).

Att kontrollera skolans läromedel har genom historien varit ett sätt för staten att inte förlora inflytandet över skolans verksamhet och utveckling. Inte förrän 1991 upphörde statens metodiska granskningar av läromedel. När Statens institut för läromedel (SIL) då lades ner upphörde de läromedelsbestämmelser som skolorna var tvungna att följa. När staten nu inte längre kontrollerar vilka läromedel som används i skolorna läggs ansvaret istället på kommunerna som enskilt bestämmer och budgeterar vilka läromedel som ska köpas in. Detta kommunala ansvar bidrar i sin tur till att lärarna får större inflytande gällande vilket material de vill använda sig av, och som ett senare led i utvecklingen underlättar denna frihet även möjligheten till en nyskapande och kreativare undervisning. Med andra ord är det alltså ”lärarnas professionella ansvar och frihet att själva välja metoder för att nå uppsatta mål” (Skolverket 2006, rapport 284:128).

2.2.2 Skönlitteratur och kanon i skolan

I *Varför läsa litteratur?* (2007) diskuteras svenskämnet och skönlitteraturens legitimeringar som ett läromedel i skolan. I gymnasiet innehåller främst kärnämneskurserna Svenska A och B läsning av skönlitteratur. Denna litteratur ska ”ge upplevelser, kunskap och bidra till språkutvecklingen”, och blir således en viktig faktor i svenskämnet. Kursplanerna i Svenska A och B skiljer på läsningen då Svenska A fokuserar på grundläggande ”upplevelseläsning” medan Svenska B är mer avancerad. B-kursen faller dessutom tillbaka på en underförstådd, kanoniserad lästradition där varje elev ska bekanta sig med ”centrala svenska, nordiska och internationella verk” (Persson 2007:139ff, 147f).

Vad är en *kanoniserad* lästradition? Bergsten och Elleström definierar *kanon* såhär:

Poängen med kanon är att vara en sorts karta över den litterära terrängen med vars hjälp man kan hitta fram till de vackraste utsiktsplatserna, de mest nervkittlande ravinerna, de grönaste oaserna och de otäckaste djunglerna. (Bergsten red. 2004:37)

Debatten om en litterär kanon hettar till då och då. Inför riksdagsvalet 2006 var ämnet högst aktuellt efter att kulturpolitikern Cecilia Wikström (Fp) föreslagit att Sverige skulle införa en nationell litteraturkanon. Ämnet debatterades flitigt på tidningarnas kultur- och ledarsidor och väckte starka reaktioner. I januari samma år offentliggjorde Danmark sin officiella kulturkanon som består av 108 verk från olika konstarter,

däribland litteratur, film och arkitektur, vilken ska fungera som en introduktion till ”den danske kulturarv” och vara utgångspunkt för debatt.³

Brodow & Rininsland undersöker i *Att arbeta med skönlitteratur i skolan – i teori och praktik* (2005) lärares attityder till en mer strikt skolkanon. Resultatet pekar på att de i studien medverkande lärarna anser att de nu gällande kursplanerna är vagt utformade vad gäller ”kvantiteten av kulturarvstexter eller vilka kulturer som man förväntas ta upp”. Man får helt enkelt lita på sina egna värderingar när det kommer till valet av skönlitteratur i undervisningen. Endast en lärare var positivt inställd till en definitiv kanon, medan övriga ansåg att det är viktigare att välja litteratur som föder elevengagemang istället för att fokusera endast på böcker med klassikerstatus (s. 78).

2.2.3 Sammanfattning didaktiska utgångspunkter

- Svenska är idag ett splittrat skolämne även om skönlitteraturens legitimering som ett språkutvecklande redskap bevisas i olika kursplaner för svenskämnet.
- Skönlitteratur faller under kategorin förlagsproducerade läromedel och sekundära pedagogiska texter.
- Staten kontrollerade ända fram till 1991 vilka läromedel som skulle användas i skolan. Denna läromedelskontroll var ett sätt att styra och bestämma om skolans verksamhet och utveckling. Läroplaner var betydligt mer specifika än idag och innehöll även läromedelsrekommendationer. 1991 lades SIL ner och i idag är det upp till kommunerna och skolorna själva att besluta om vilka läromedel som ska användas. Lärarens frihet är större och det finns ett större förtroende gällande yrkesgruppens professionella ansvar att genomföra sin undervisning så att eleverna når målen i respektive ämne.
- Man kan inte skymta en kanon i kursplanen för svenska A. Där ses läsningen av skönlitteratur som ett språkutvecklande redskap. Först i svenska B fördjupas läsningen på så sätt att eleverna ska bekanta sig med centrala verk från olika geografiska områden.

³ <http://kulturkanon.kum.dk/>

2.3 Kulturrådets uppdrag: en klassikerserie

Den Stockholmsbaserade statliga förvaltningsmyndigheten Statens kulturråd, som i vardagligt tal kallas för Kulturrådet, leds av generaldirektör Kennet Johansson. Tillsammans ansvarar rådets styrelse och ca 80 anställda för att kulturdelen inom svensk politik fungerar och att de nationella kulturpolitiska mål som beslutas av riksdagen uppnås. I Kulturrådets informationsbroschyr konstateras att:

Kulturpolitiken ska främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar. Kulturpolitiken ska ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället, bevara och bruka kulturarvet, främja bildningssträvanden och främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet. (Statens kulturråd 2009)

Kort sagt är dess uppdrag alltså att genomföra de kulturpolitiska beslut som regeringen och riksdagen tar. Mer specifikt innebär det att Kulturrådet ska bistå regeringen med underlag inför kommande kulturpolitiska beslut, samt fördela statliga kulturstöd och bidrag till teater, musik, litteratur och museer. År 2007 uppgick den totala summan för dessa bidragsstöd till 1 837 758 tkr. Fördelningen såg ut så här:

Figur 2 visar att 63% av bidragssumman gick till teater, dans och musik, 22% till konst, museer och utställningar, 11% till litteratur, bibliotek och kulturtidskrifter, och slutligen 4% till konstövergripande områden. Ca 90 miljoner kronor fördelas varje år till litteraturområdet och av dessa går ca 25 miljoner till ändamålet att främja barn och ungas läsande. Kommuner och organisationer kan söka bidrag till dessa läsfrämjande verksamheter (Statens kulturråd 2008:3). Kulturrådet bidrar även med ett ekonomiskt stöd till den skönlitterära klassikerserien *Alla tiders klassiker*.⁴

⁴ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/>

2.3.1 *Alla tiders klassiker* – då och nu

Under åren 1985-1995 gavs 100 titlar ut i den första utgivningen av klassikerserien *Alla tiders klassiker*. Syftet var att Kulturrådet och en speciellt tillsatt urvalsgrupp skulle arbeta fram en lista på skönlitteratur av god kvalitet och med klassikerstatus som sedan skulle säljas till ett lågt pris i klassuppsättningar till Sveriges skolor via bokförlaget Natur & Kultur. I titellistan till denna bokserie finns dessa genrer representerade: Prosa – romaner, samlingsvolym, noveller, sagor, essäer, dramatik, epik och lyrik. Följande står att läsa i broschyren *Alla titlar i Alla tiders klassiker*:

I avsikt att ge alla grundskolor, gymnasieskolor och folkhögskolor möjlighet att bygga upp bibliotek av god skönlitteratur till låg kostnad beslöt regeringen via Statens kulturråd att i samarbete med förlagen ge sitt stöd åt utgivningen av *Alla Tiders Klassiker*. Böckerna är således tillgängliga endast för dessa typer av skolor och måste beställas i minst fem exemplar per titel. (Statens kulturråd 1995:1)

Regeringen presenterade år 2005 propositionen *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik*. I den bedömdes att språksituationen på flera sätt förändrats i Sverige, bland annat på grund av att fem minoritetsspråk fått nationell status, att det landet lever över en miljon människor som har svenska som andraspråk, samt att engelskan flitigt används inom allt fler områden. Genom att främja det svenska språket på så sätt att låta samtliga medborgare få möjlighet att ”använda, utveckla, samt i vissa fall återerövra sina språk” syftar regeringspropositionen till att förvalta och utveckla Sveriges språkrikedom (Regeringskansliet 2005:1).

I *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* poängteras även vikten av att arbeta fram en kompletterande version av bokserien *Alla tiders klassiker* på grund av den förändrade språksituationen i Sverige. Kulturrådet fick därför i uppdrag att ”ta initiativ till och stödja en utgivning av moderna klassiker från olika språkområden och världsdelar i svensk översättning” då det råder en ytterst begränsad tillgång på klassisk världslitteratur i skolorna, vilket främst beror på att sådana titlar är svåra att få tag i. Regeringen menar att det ska finnas litteratur översatt till svenska från samtliga världsdelar eftersom Sveriges befolkning idag härstammar från världens alla hörn (Regeringskansliet 2005:52f).

Kulturrådets uppdrag att utöka bokserien *Alla tiders klassiker* lades upp på följande sätt: 50 nya titlar valdes mellan 2006-2010 ut av en speciell arbetsgrupp

tillsatt av Kulturrådet, medan respektive förlag står för utgivningen. Bokförlaget Natur & Kultur distribuerar, marknadsför och säljer serien, och varje titelframsida förses med ett grönt klistermärke med *Alla tiders klassikers* logotyp. Detta skiljer sig från seriens första 100 titlar vars omslag alla är snarlikt designade, vilket även bidragit till att serien lätt har känts igen. Den arbetsgrupp bestående av tolv personer som arbetat med den nya titellistan tog under urvalsprocessen emot titelförslag och utgick sedan från dessa kriterier i urvalsarbetet: ”litterär kvalitet”, ”kvalitet på översättningen” (till svenska), ”att urvalet sammantaget speglar olika världsdelar och språkområden”, samt ”titelns relevans för målgruppen”.⁵

2.3.2 Bokförlaget Natur & Kultur

Det Stockholmsbaserade bokförlaget Natur & Kultur grundades 1922, och 1947 bildades stiftelsen Natur & Kultur. Förlagsverksamheten är indelad i fyra grupper: Allmänlitteratur, Digitala medier, Läromedel och Natur och Kultur DIREKT. Bokutgivningen riktas till den allmänna bokmarknaden, läromedelsmarknaden samt högskolan. Stiftelsens syfte är att ”motverka totalitära idéer och statsskick samt främja ekonomisk och politisk frihet”. På förlagets hemsida kan man läsa att ”detta uppdrag fullföljer vi dels i vår utgivning, och vi strävar ständigt efter att stärka och utveckla vår ställning som oberoende förlag”.⁶

2.3.3 Sammanfattning *Alla tiders klassiker*

- Statens kulturråd som ansvar för Sveriges kulturpolitiska mål står bakom bokserien *Alla tiders klassiker*, som under 2006-2010 utökas med 50 nya titlar. Totalt består bokserien från 1985-2010 av 150 skönlitterära titlar.
- En urvalsgrupp bestående av tolv personer har arbetat fram den nya titellistan som består av världslitteratur. Syftet är att främja språk- och läsutveckling.
- Kulturrådet står bakom titellistan och bokförlaget Natur & Kultur distribuerar, marknadsför och säljer serien i klassuppställningar till Sveriges skolor. Varje bok kostar 46 kronor styck och måste köpas i minst tre exemplar.

⁵ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Alla-tiders-klassiker-for-skolan/>

⁶ <http://www.nok.se/om-nok/Forlaget/>

3. Metod och materialdiskussion

Kapitlet presenterar den metod som varit relevant inför arbetet med undersökningen, urvalet av undersökningsstoff, en redogörelse för själva genomförandeprocessen samt kommentarer kring uppsatsens reliabilitet och andra etiska överväganden.

3.1 Val av metod

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka ett antal faktorer ur ett jämlikhetsperspektiv i bokserien *Alla tiders klassiker* (1985-2010). Utgivningen av de 100 första titlarna från 1985-1995 har idag några år på nacken, men dessa kommer ändå att vara föremål för analys i den här studien främst eftersom den nya listan om 50 titlar från 2006-2010 inte ämnar ersätta den tidigare listan utan snarare fungera som en kompletterande version. Tillsammans bildar dessa 150 titlar den kompletta bokserien *Alla tiders klassiker*.

Den här undersökningen utgår från en kvantitativ metod som innebär att den empiriska forskningen sker systematiskt och samlas i kvantifierbara data för att sedan presenteras i statistisk form med en efterföljande analys (NE 2007). Undersökningen är uppdelad i följande delar:

- Del 1 undersöker titlarna som gavs ut i serien mellan 1985-1995. Kön, etniskt ursprung (nationalitet) och titelns originalspråk undersöks.
- Del 2 undersöker titlarna som gavs ut i serien mellan 2006-2010 på samma sätt som i del 1.
- Del 3 undersöker titlarna från både 1985-1995 och 2006-2010 och sammanställer alltså undersökningens del 1 och 2.

Resultaten av undersökningen presenteras i diagram 1-9 i kapitel 4.

3.1.1 Urval och genomförande

Intentionen inför den här undersökningen var att ha med alla 150 titlar i serien *Alla tiders klassiker*. Detta har dock visat sig vara ogenomförbart eftersom det i den första delen av serien, den som utgavs mellan 1985-1995, finns ett antal titlar som ställer till problem. Detta har oundvikligen lett till ett bortfall på nio av totalt 100 titlar. Bland de 50 nya titlarna finns ett bortfall på fyra titlar. Anledningarna till detta är att:

- Författaren är antingen okänd (sagor) eller fler än en (lyriksamlingar) och titeln ifråga är därför inte medräknad.
- Författaren finns med i titellistan mer än en gång (Fjodor Dostojevskij, Pär Lagerkvist och August Stringberg fanns alla med två gånger) och författaren ifråga är endast räknad en gång.

Det totala antalet räknade titlar i bokserien *Alla tider klassiker* uppgår till 136.

3.1.2 Reliabilitet

Den här undersökningen utgår från författarnas kön, etniska bakgrund (nationalitet) och titlarnas originalspråk. För att undersöka detta har jag använt mig av främst NE.se som är ett webbaserat uppslagsverk, men även av den fysiska bokserien *Alla tiders klassiker*. Dessa är båda högst trovärdiga källor, Nationalencyklopedin är ett välrenommerat uppslagsverk och bokserien är uppsatsens primärkälla.

3.1.3 Etiska överväganden

Den här uppsatsen följer Vetenskapsrådets (2010) etiska förhållningsregler som beskrivs som informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekraven (s. 6). Undersökningen påverkas inte av dessa krav förrän i analys- och diskussionsavsnitten eftersom själva undersökningen behandlar läromedelsstatistik.

Den 5 oktober 2010 deltog jag i Stockholms stads och Pedagog Stockholms seminarium *Mina klassiker, Dina klassiker, Alla tiders klassiker* på Mediateket i Liljeholmen. Två av medlemmarna i urvalsgruppen för *Alla tiders klassiker* 2006-2010, Jonas Hassen Khemiri och Helga Stensson, höll i mötet. Efter muntlig förfrågan fick jag deras tillåtelse att använda deras presentation och material i uppsatsen.

Att den här uppsatsen behandlar författarbakgrunder och därmed inte analyserar intervjumaterial eller enkätundersökningar utesluter inte att den är problemfri gällande etiska ståndpunkter, snarare tvärtom. *Kön* och *etniskt ursprung* kan vara känsliga termer men har häri tidigare diskuterats.

4. Resultat

I det här kapitlet redovisas undersökningens resultat i stapeldiagram uppdelade i tre avsnitt. Först redovisas resultaten av de 100 titlarna från 1985-1995, sedan de 50 titlarna från 2006-2010, och slutligen en gemensam sammanslagning för alla titlarna. Kapitlet avslutas med en summerande analys av undersökningsresultaten.

4.1 Sammanställning av Alla tiders klassiker 1985-1995

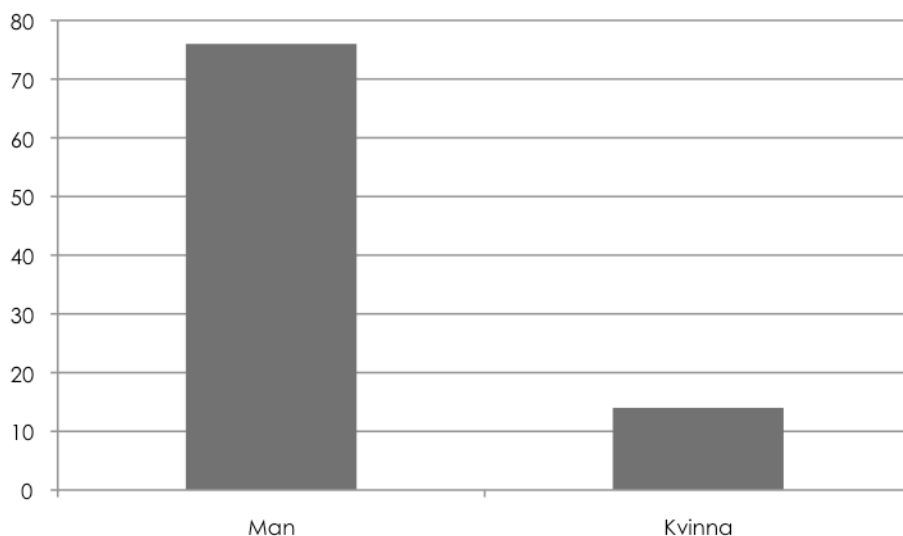

Diagram 1. Fördelning kvinnliga och manliga författare 1985-1995.

Diagrammet ovan visar på en kraftig manlig majoritet bland författarna i bokserien från 1985-1995. Av totalt 90 författare är 76 män och 14 kvinnor, vilket innebär 84.5% män och 15.5% kvinnor.

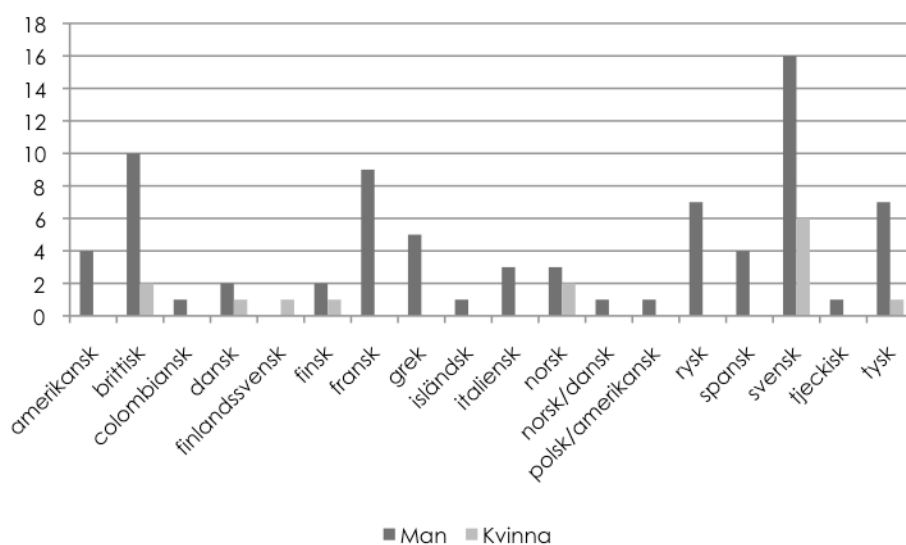

Diagram 2. *Fördelning etnisk bakgrund och kön 1985-1995.*

Det totala antalet räknade författare i figur 2 är till antalet 90. Det är västerländska män som dominerar, totalt 71 till antalet: 16 svenskar, tio britter, nio fransoser, sju ryssar och lika många tyskar, fem greker, fyra spanjorer, tre italienare och lika många norrmän, två danskar och lika många finnar, samt en författare från Island, Norge/Danmark, Polen/USA och Tjeckien. Antalet manliga utomeuropéer är totalt fem, varav fyra från USA och en från Colombia. Av de 90 räknade författarna är 14 kvinnor, varav alla från Europa. Sex av kvinnorna är svenskar, två britter och lika många norskor, samt en finlandssvenska, danska, finska och tyska. Inga afrikanska, asiatiska eller australiska författare finns representerade.

Diagram 3. *Fördelning titelns originalspråk och kön 1985-1995.*

I diagrammet ovan, figur 3, redovisas fördelningen av de 90 titlarnas originalspråk. Svenska är det vanligast förekommande språket med 24 titlar, därefter kommer engelska med 16 titlar, franska med nio titlar, tyska med åtta titlar, ryska med sju titlar, spanska, norska och grekiska med vars fem titlar, danska med fyra titlar, italienska och finska med två titlar, samt isländska och jiddisch med vars en titel. De språkområden som har kvinnliga representanter är svenska med åtta kvinnor, norska och engelska med två kvinnor vardera, samt danska och tyska med en kvinna vardera.

4.2 Sammanställning av *Alla tiders klassiker* 2006-2010

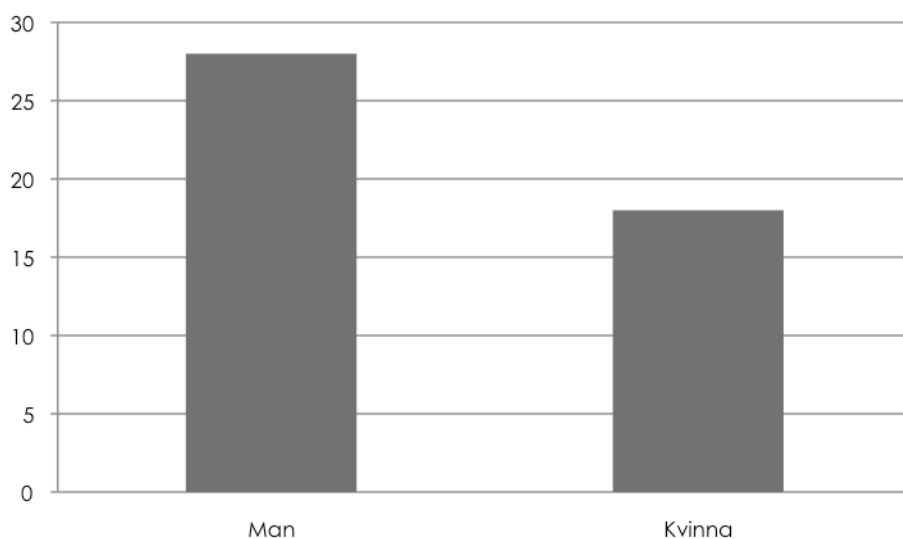

Diagram 4. *Fördelning kvinnliga och manliga författare 2006-2010.*

Av totalt 46 författare är 28 män och 18 kvinnor, vilket innebär 61% män och 39% kvinnor. I denna del från 2006-2010 dominerar fortfarande manliga författare om än inte lika kraftigt som i seriens första del 1895-1995 där andelen män var 84.5%.

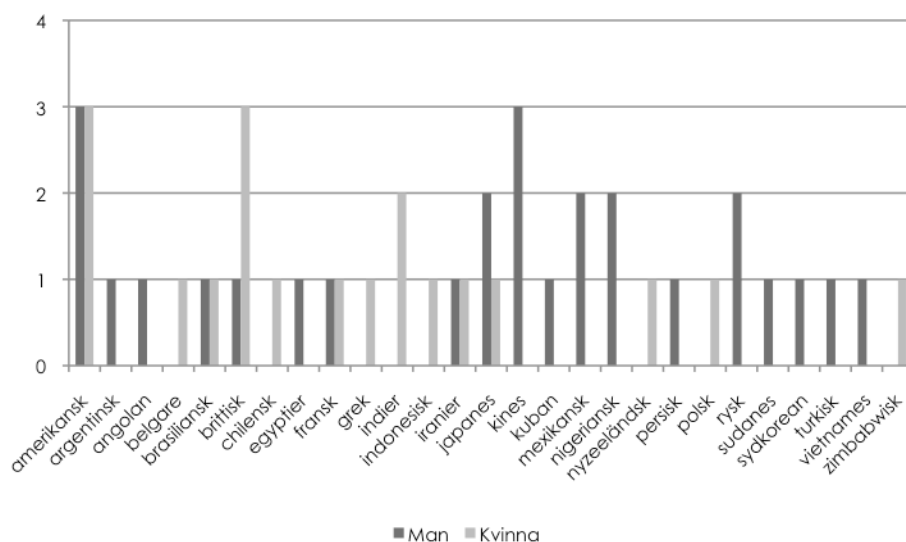

Diagram 5. *Fördelning etnisk bakgrund och kön 2006-2010.*

Här redovisas de 46 författarnas etniska bakgrund. Den geografiska spridningen är stor, och fler författare än tidigare är utomeuropéer. Alla nationaliteter har en till två författare med i listan, utom USA som har sex författare med, Storbritannien som har fyra, och Japan och Kina som har tre vardera. Den kvinnliga spridningen är större än tidigare, bland annat kvinnor från Storbritannien, USA och Indien dominerar.

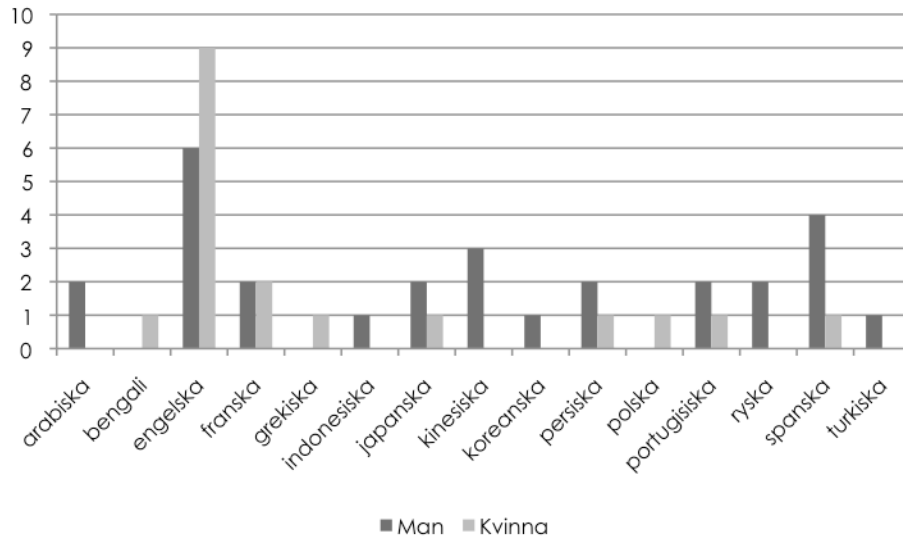

Diagram 6. Fördelning titelnas originalspråk och kön 2006-2010.

Engelska är det dominerande språket bland de 46 räknade titlarna med nio kvinnliga författare och sex manliga. De asiatiska språken har vunnit mark främst i och med tre kinesiska och lika många japanska och persiska titlar, två arabiska titlar, en bengalisk och lika många koreanska och indonesiska. Europeiska språk finns det också många av, spanska är originalspråket i fem titlar, franska i fyra titlar, portugisiska i tre titlar, ryska i två titlar, samt turkiska, polska och grekiska i en titel vardera.

4.3 Sammanställning av *Alla tiders klassiker* 1985-2010

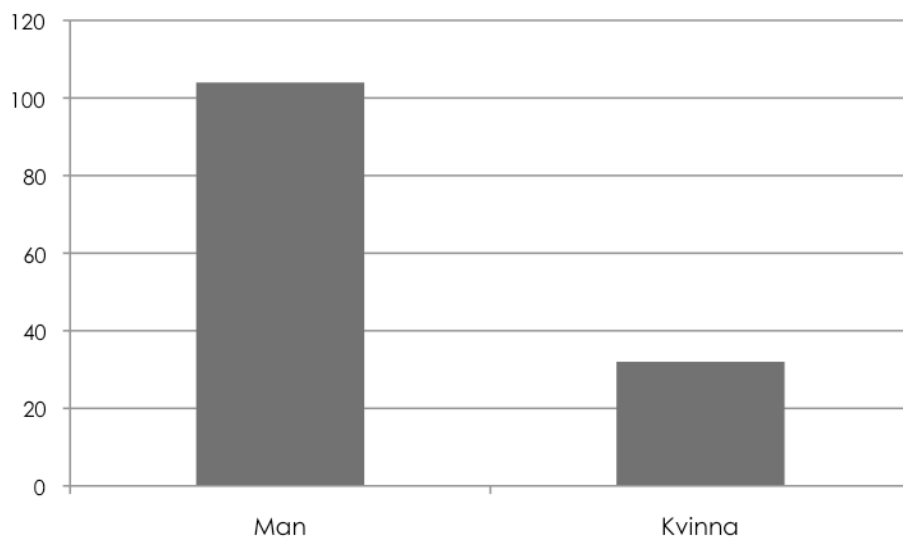

Diagram 7. Fördelning kvinnliga och manliga författare 1985-2010.

Av de totalt 136 granskade författarna är 104 män och 32 kvinnor, det vill säga 76.5% män och 23.5% kvinnor.

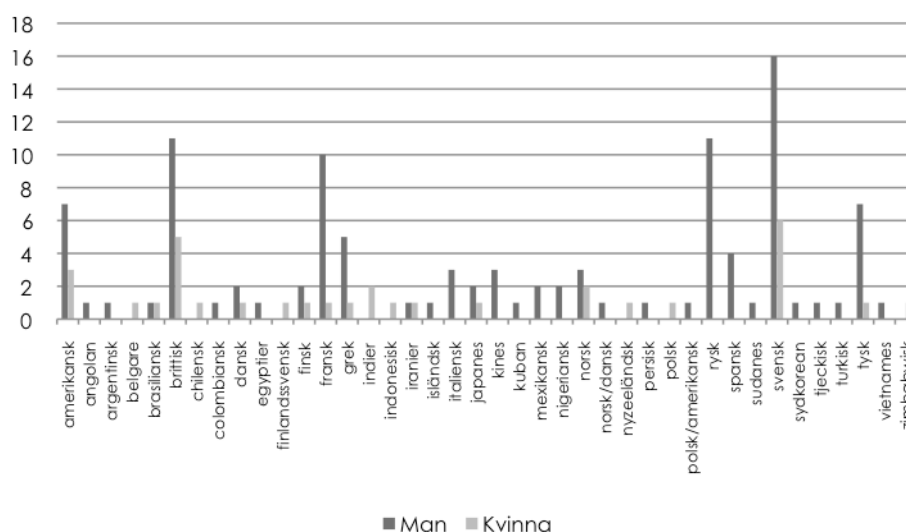

Diagram 8. Fördelning etnisk bakgrund och kön 1985-2006.

I diagrammet ovan sammanslås alla författarnationaliteter som presenteras i diagram 2 och 5. Allra flest svenska författare finns med i titellistan, totalt 22 varav 16 män och 6 kvinnor. Övriga dominerande nationaliteter är: 16 britter, elva fransmän och lika många ryssar, tio nordamerikaner och åtta tyskar.

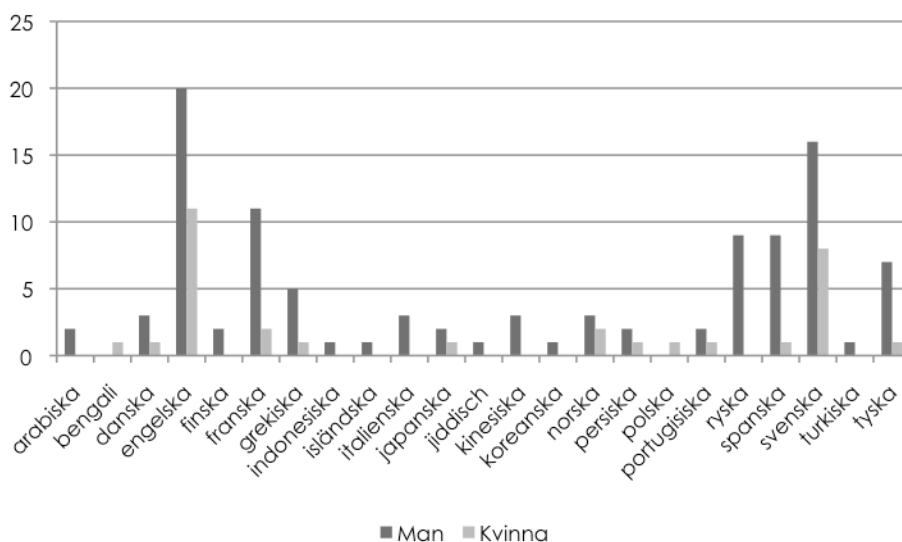

Diagram 9. Fördelning titelns originalspråk och kön 2006-2010.

Engelska är det dominerande originalspråket med totalt 31 av de 136 titlarna (23%). Svenska kommer på en andra plats med 24 titlar (17.5%). Härefter kommer franska med 13 (9.5%), spanska med tio (7.5%) och ryska med nio titlar (6.5%).

4.4 Summering av resultat

- Den kraftiga manliga författardominansen från 1985-1995 har minskat från 84% till 61% bland författarna från 2006-2010. Den totala andelen män och kvinnor 1985-2010 är 76.5% män och 23.5% kvinnor.
- Titellistan från 2006-2010 fokuserar på världslitteratur och består av författare från Afrika, Asien, Australien, Europa (inklusive Ryssland), Latinamerika, Mellanöstern, Nordamerika samt Västindien. I titellistan från 1985-1995 är författarna uteslutande från Europa och USA, med undantag från den colombianske författaren och 1982 års nobelpristagare Gabriel García Márquez (f. 1928).
- Engelska är det originalspråk som flest titlar i bokserien är översatta ifrån. Franska och ryska är också vanligt förekommande språk i bokseriens första del, men har tappat mark i den andre delen och har istället fått ge plats åt spanska samt asiatiska språk som till exempel kinesiska och japanska.
- Urvalsgruppen som arbetade med att sammanställa den första listan om 100 titlar mellan 1985-1995 har uppenbarligen prioriterat västerländsk litteratur och som kan räknas till ”traditionella västerländska klassiker”. Exempel på sådana författare och titlar är Homeros *Odyssén*, Franz Kafkas *Processen* och William Goldings *Flugornas herre*. Statistiken som visar på en kraftig manlig författarmajoritet (84.5%) innehåller även några kvinnor (15.5%), däribland Charlotte Brontë, Jane Austen samt från Sverige Karin Boye och Astrid Lindgren. Urvalsgruppen från 2006-2010 har med betydligt fler kvinnliga författare (39.5%) och denna komplettering till de 100 första titlarna täcker även en modernare litteratur som på ett större sätt än tidigare ska representera dagens svenska samhälle.
- Att döma av undersökningens resultat är den öppenhet som visas för litteratur från andra nationaliteter och språkområden än de traditionella västerländska ett steg framåt mot att vidga vyerna till ett ökat utbud i skolornas världslitteratursamling. Dock kan man ifrågasätta varför det i så stor utsträckning fokuserats på världslitteratur när det fortfarande finns stora luckor i till exempel representationen av nordiska kvinnliga författare.

5. Analys och diskussion

I det här kapitlet analyseras och diskuteras resultaten av undersökningen med bakgrund i de teoretiska utgångspunkter som presenterades i kapitel 2. Uppsatsens syfte och frågeställningar kommer också att besvaras.

5.1 Om kanon och makten över litteraturen i skolan

Många är de forskare som skriver om skönlitteraturens roll i skolans svenskämne och i den här uppsatsen har några sådana forskningsteorier presenterats. Vad dessa har gemensamt vad gäller skönlitteratur som ett läromedel i skolan är att det är att föredra att som lärare välja litteratur till undervisningen med utgångspunkt i elevernas intresse och språknivå snarare än att utgå från en bestämd litteraturkanon. Sådana tankar diskuteras bland annat i *Varför läsa litteratur?* (2007) där Persson konstaterar att ”utgångspunkten för all litteraturundervisning måste vara den enskilda elevens/studentens spontana upplevelse av en specifik text” istället för att främst fokusera på en kanoniserad titellista (s. 267).

Som tidigare nämnts i den här uppsatsen är det först i Svenska B som man kan känna vittring av en skönlitterär kanon. Eleverna ska i gymnasiets andra kärnämneskurs läsa centrala verk från olika tidsperioder och geografiska områden. Genom att bredda elevernas läsvanor utmanas den narrativa fantasin vilket anses leda till en ökad förståelse för andra kulturer och människooöden. Skolverkets syfte och mål med detta fördjupande litterära inslag i Svenska B ter sig alltså tämligen självklar och naturlig med tanke på att det i dag överallt och hela tiden i samhället inträffar gränsöverskridande kulturella möten. Trots de till synes goda intentionerna med denna litterära påverkan är det viktigt att ställa sig frågan vad som menas med ”centrala verk”.

Samtidigt som det inte finns en officiell skolkanon i Sverige har Statens kulturråd tagit fram bokserien *Alla tiders klassiker* som totalt består av 150 titlar. Vid seminariet *Mina klassiker, Dina klassiker, Alla tiders klassiker* den 5 oktober 2010 poängterade även representanterna från den urvalsgrupp som utsetts av Kulturrådet och som har arbetat fram bokseriens andra titellista 2006-2010 att det är av yttersta vikt att föra en diskussion kring böckers klassikerstatus, kanon och makt.

Värt att notera är att i den urvalsgrupp som valt ut 50 kompletterande titlar till bokserien *Alla tiders klassiker* arbetar endast en av tolv personer som lärare. Övriga

medlemmar arbetar bland annat som journalister, författare, kritiker och översättare. Detta kan jämföras med den urvalsgrupp bestående av 15 personer som mellan 1985-1995 valde ut de 100 första titlarna. I den gruppen fanns sex lärare från både grund- och gymnasieskolan. Där återfanns visserligen också en kritiker men resterande personer i urvalsgruppen bestod av litteraturvetare.

Man kan fundera över vem som har tillräcklig insyn i det språk- och litteraturdidaktiska området för att kunna avgöra vilken litteratur som ska ingå i en sådan här bokserie som faktiskt inte ska läsas av universitetsstudenter utan som faktiskt ämnas användas i grund- och gymnasieskolan.

Kan man kalla *Alla tiders klassiker* en inofficiell skolkanon? Flera av de 100 första titlarna i seriens första del från 1985-1995 har varit vanligt förekommande i skolorna fram till idag. Beroende på hur skolornas ekonomiska situation utvecklas i framtiden samt i vilken grad skolledning och lärare engagerar sig för att köpa in titlar från den nya listan finns definitivt möjligheten att bokserien stärker sitt spridningsområde så pass mycket att den kan komma att ses som en inofficiell kanon. Persson (2007) kommenterar att det i idag i och för sig redan finns en kanoniserad lästradition i skolan som består av bland annat Mats Wahls *Vinterviken* (1993) och Jan Guillous *Ondskan* (1981).

Om *Alla tiders klassiker* ska fungera som en inofficiell skolkanon är det positivt att de 50 titlar som tillkommit representerar litteratur från olika delar av världen. Förutom att litteraturen bör avspegla hurdan landets befolkning ser ut tror jag även att det är viktigt att skolorna fokuserar på att prioritera sina skolbibliotek i större utsträckning än vad som görs idag. Det är inte konstigt att eleverna inte känner något sug efter att läsa om det på skolan inte finns några böcker som tilltalar dem och deras intressen.

Dagens Sverige består inte längre av ett folk med enbart europeiska rötter, och att läsa litteratur från hela världen bidrar till att öppna människors kunskap och förståelse kring nya kulturer. Detta borde även vara gällande för de nationellt erkända minoriteter som lever i Sverige och som genom historien fått utstå förtryck från olika håll.

5.2 Om *Alla tiders klassiker* som ett jämlikt läromedel

I den här uppsatsen undersöktes könstillhörighet, etnisk bakgrund (nationalitet) och titelns originalspråk hos 136 författare och titlar i *Alla tiders klassiker* (1985-2010). Resultaten gällande könstillhörighet visade på en kraftig manlig dominans bland författarna från 1985-1995 där hela 85.5% var män och endast 15.5% kvinnor. Dessa siffror har jämnats ut betydligt bland titlarna från 2006-2010 där 61% var män och 39% kvinnor, men det samlade resultatet gällande alla 136 titlarna visar att 76.5% av författarna är män och endast 23.5% kvinnor. Inga transsexuella författare finns med.

Det går inte att komma ifrån att män historiskt sett varit det dominerande könet. Detta är så även fallet inom kultur- och litteraturhistorien där män har haft lättare att bli accepterade som författare än kvinnor. De 100 första titlarna i *Alla tiders klassiker* inriktar sig på författare och verk som har fått klassikerstatus i traditionell bemärkelse, det vill säga västerländsk prosa, lyrik och dramatik såsom till exempel August Strindberg, Ernest Hemingway, Joseph Conrad och Selma Lagerlöf. Om man inriktar sig på att sammanställa en litteraturkanon som främst innefattar ett västerländskt kulturarv är det alltså inte konstigt om den innehåller fler manliga än kvinnliga författare då män genom historien alltså varit det dominerande könet. Inte heller är det konstigt att den geografiska spridningen är så begränsad. Till exempel var Frankrike ett av världens mäktigaste länder på 1700-talet ur både politisk och kulturell bemärkelse, och Sovjetunionens stormaktsperiod under 1900-talet medförde även kulturella influenser.

Dock anser jag inte att detta ursäktar det bristande utbudet av litteratur skriven av kvinnliga författare varken i den tidigare eller senare delen av bokserien. Visst är de författare och titlar som finns med i *Alla tiders klassiker* 2006-2010 från en helt annan geografisk spännvidd än den tidigare delen av bokserien. Nyutgivningen av bokserien har blivit ett sätt för skolorna att få tag i tidigare svåråtkomlig världslitteratur vilket självklart är positivt. Även genrerna har blivit fler, det är inte bara klassisk prosa, dramatik, essäer och lyrik som här räknas som klassisk, utan nu hör till exempel även serier hit. Om man på så många plan lyckats tänka utanför de traditionella ramarna vad som kan räknas som en litterär klassiker är jag kritisk till Kulturrådets val att missa möjligheten att få in fler nordiska och europeiska kvinnor i bokserien. På så sätt hade den nya utgivningen från 2006-2010 kompletterat den gamla titellistan från 1985-1995 på en betydligt mer jämställd nivå.

6. Avslutning

I kapitel 6 avrundas den här uppsatsen med en kort diskussion.

Att skriva denna uppsats har varit både intressant och lärorikt. Som blivande gymnasielärare i svenska och engelska kommer jag många gånger att välja skönlitteratur till min undervisning. När jag då kommer i kontakt med titlar ur *Alla tiders klassiker* känner jag både till bokseriens fördelar men även dess nackdelar. Utan tvekan är det positivt att Sveriges skolor får möjlighet att köpa in ny och spännande litteratur till ett lågt pris. Det är ingen självklarhet att en skola prioriterar att köpa in skönlitteratur i klassuppsättningar. Det är inte heller alla skolor som har ett skolbibliotek med uppdaterade och intressanta titlar. Om skolornas ekonomiska svängrum är så pass begränsat som det många gånger är blir Kulturrådets initiativ till framtagandet av en klassikerserie välkomnad. Dock hindrar detta inte att man kontrollerar och undersöker denna av staten valda litteratur. Om staten, i och med möjligheten att sälja litteraturen billigt, på så sätt tillsammans med förlaget Natur & Kultur fortsätter att vara en stor aktör på marknaden är det ytterst relevant att i kommande läromedelsanalyser även intressera sig för *Alla tiders klassiker* på ett mer djupgående plan än vad som här gjorts. Om möjlighet och utrymme ges hoppas jag att det i framtiden forskas kring bokserien då det finns mycket att titta närmare på. Om några år när även den nya delen av serien hunnit användas i undervisning vore det intressant att studera hur bokseriens gamla såväl som nya del fungerat tillsammans med läroplanerna som införs till läsåret 2011-2012. Ett annat framtida forskningsförslag är att närmare granska bokförlaget Natur & Kultur som strävar efter att vara ett oberoende förlag. Om det är vad man kan kalla förlaget som otvivelaktigt gynnas ekonomiskt av att distribuera bokserien *Alla tiders klassiker* ställer jag mig tveksam till. Slutsatsen som jag vill poängtera är att jag är positivt inställd till att regeringen och Kulturrådet inser vikten av att skolorna har tillgång till uppdaterad skönlitteratur och därför erbjuder kommunerna att köpa litteratur billigt. Dock ställer jag mig frågande till varför detta måste göras genom att ta fram en statligt finansierad titellista som näst intill fungerar som en inofficiell kanon för grund- och gymnasieskolan. Om staten i och med nedläggningen av SIL 1991 beslutade att ge upp läromedelskontrollen låta skolorna få möjlighet att köpa skönlitteratur till ett lågt pris oavsett om det är titlar som ingår i bokserien *Alla tiders klassiker* eller ej.

Referenser

Tryckta källor

Alla tiders klassiker (1985-2010). Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur. Se bilaga 1-2 för titellista.

Ask, Sofia (red.) (2005). Artikel: Lundström, Stefan *Att välja eller inte välja – det är frågan. Om litteraturval i den postmoderna gymnasieskolan*. Stockholm: Svenskläraryrskommittén

Bergsten, Staffan (red.) (2004). *Litteraturhistoriens grundbegrepp*. Lund: Studentlitteratur

Brodow, Bengt & Rininsland, Kristina (2005). *Att arbeta med skönlitteratur i skolan – praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur

Korsell, Ingela (2007). *Läromedel – det fria valet?* Stockholm: Liber AB

Nationalencyklopedin (NE) (2007). Finns även på webben: www.ne.se

Olin-Scheller, Christina (2008). *Såpor istället för Strindberg? Litteraturundervisning i ett nytt medielandskap*. Stockholm: Natur & Kultur

Persson, Magnus (2007). *Varför läsa litteratur?* Lund: Studentlitteratur

Skolverket (1999). *Ständigt. Alltid!* Stockholm: Liber Distribution

Statens kulturråd (2008). *Kulturrådets skriftserie 2008:2 Budgetunderlag 2009-2010*. Stockholm

Thavenius, Jan red. (1999). *Svenskämnets historia*. Lund: Studentlitteratur

PDF

Berge, Britt-Marie & Widding, Göran (2006). *En granskning av hur kön framställs i ett urval av läroböcker. Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund?"* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1659> (2010-09-03)

Justitiedepartementet (2006). *Faktablad Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Ju 06.24 november*. PDF: http://www.humanrights.gov.se/dynamaster/file_archive/061201/5262a349212de91dd43fba722bad3efb/Fakta_Ju%2006.24.pdf (2010-10-02)

Läraryrskommittén (2006): *Genuspraktika för lärare*. PDF: http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/396/1/genuspraktika_2006.pdf (2010-09-07)

Regeringskansliet (2005): *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik*. PDF: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/5359/a/50761> (2010-09-07)

Statens kulturråd (1995). *Broschyr: Alla titlar i Alla tiders klassiker*. PDF: http://www.kulturradet.se/Documents/Bidrag/bidragsinformation/klassikerutgivn_allatidersklassiker.pdf (2010-09-03)

Statens kulturråd (2008). *Vart tog pengarna vägen?* PDF: http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2008/vart_tog_pengarna.pdf (2010-10-05)

Statens kulturråd (2009). *Kulturrådets informationsbroschyr*. PDF: <http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2009/kulturradet.pdf> (2010-10-05)

Runblom, Harald (2006). *En granskning av hur etnisk tillhörighet framställs i ett urval av läroböcker. Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund?"* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1659> (2010-09-03)

Skolverket (2006). *Rapport 284. Läromedlens roll i undervisningen.* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1640> (2010-10-12)

Skolverket (2006). *Rapport 285. I enlighet med skolans värdegrund?* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1659> (2010-09-03)

Skolverket (1999). *Ständigt. Alltid! Skolans värdegrund – Kommentar till läroplanen.* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=521> (2010-09-12)

Skolverket (2010). *Kostnader för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning 2009.* PDF: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2425> (2010-10-05)

Vetenskapsrådet (2010). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* PDF: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR> (2010-09-20)

Internetkällor (fotnoter i texten)

¹ <http://www.dn.se/debatt/skolflickor-maste-fa-ratt-till-sina-hjaltinnor-1.1161360> (2010-09-03)

² <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800> (2010-10-01)

³ <http://kulturkanon.kum.dk/> (2010-09-06)

⁴ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/> (2010-09-13)

⁵ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Alla-tiders-klassiker-for-skolan/> (2010-09-13)

⁶ <http://www.nok.se/om-nok/Forlaget/> (2010-09-13)

Bilaga 1. Författar- och titellista *Alla tiders klassiker 1985-1995*

Listat i bokstavsordning enligt författarens namn, bokens titel, kön, nationalitet, och titelns originalspråk. PDF med namn på titlar finns att hämta på:

http://www.kulturradet.se/Documents/Bidrag/bidraginformation/klassikerutgivning_allatidersklassiker.pdf

1. **Aischylos: Agamemnon.** Man – grek – grekiska
2. **Albert Camus: Pesten.** Man – fransk – franska
3. **Aleksandr Pusjkin: Spader Dam och andra berättelser.** Man – rysk – ryska
4. **Alexandr Solsjenitsyn: En dag i Ivan Denisovitjs liv.** Man – rysk – ryska
5. **Alexandre Dumas d.ä: De tre musketörerna.** Man – fransk – franska
6. **Anton Tjechov: Tre systrar.** Man – rysk – ryska
7. **Astrid Lindgren: Bröderna Lejonhjärta.** Kvinna – svensk – svenska
8. **Arthur Conan Doyle: Baskervilles hund.** Man – brittisk – engelska
9. **August Strindberg: Skärkarsliv.** Man – svensk – svenska
10. **Bertolt Brecht: Mor Courage och hennes barn.** Man – tysk – tyska
11. **Birger Sjöberg: Fridas visor och andra dikter.** Man – svensk – svenska
12. **Birgitta Trotzig: En berättelse från kusten.** Kvinna – svensk – svenska
13. **Calderón: Livet en dröm.** Man – spansk – spanska
14. **Carl Jonas Love Almqvist: Så jag målar.** Man – svensk – svenska
15. **Charles Dickens: Två städer.** Man – brittisk – engelska
16. **Charlotte Brontë: Jane Eyre.** Kvinna – brittisk – engelska
17. **Cora Sandel (pseud.): Kranes konditori.** Kvinna – norsk – norska
18. **Daniel Defoe: Robinson Crusoe.** Man – brittisk – engelska
19. **Dante: Den gudomliga komedin.** Man – italiensk – italienska
20. **Dylan Thomas: Porträtt av konstnären som valp.** Man – brittisk (walesisk) – engelska
21. **E.T.A. Hoffmann: Don Juan och andra berättelser.** Man – tyska – tysk
22. **Edith Södergran: Samlade dikter.** Kvinna – finlandssvensk – svenska
23. **Émile Zola: Thérèse Raquin.** Man – fransk – franska
24. **Erich Maria Remarque: På västfronten intet nytt.** Man – tysk – tyska
25. **Ernest Hemingway: Den gamle och havet.** Man – amerikansk – engelska
26. **Eugene O'Neill: Lång dags färd mot natt.** Man – amerikansk – engelska
27. **Euripides: Medea.** Man – grekisk – grek
28. **Eyvind Johnson: Nu var det 1914.** Man – svensk – svenska
29. **Fjodor Dostojevskij: Brott och straff.** Man – ryss – ryska
30. **Franz Kafka: Processen.** Man – tjeckisk – tyska
31. **Fritiof Nilsson Piraten: Bombi Bitt och jag.** Man – svensk – svenska
32. **Gabriel García Márquez: Krönika om ett förebådat dödsfall.** Man – colombiansk – spanska
33. **García Lorca: Blodsbröllop.** Man – spansk – spanska
34. **Giovanni Boccaccio: Decamerone.** Man – italiensk – italienska
35. **Gustaf Fröding: Ett urval dikter.** Man – svensk – svenska
36. **Gustave Flaubert: Madame Bovary.** Man – fransk – franska
37. **H. C. Andersen: Sagor och berättelser.** Man – dansk – danska
38. **Halldór Kilian Laxness: Salka Valka del 1.** Man – isländsk – isländska
39. **Harry Martinson: Nässlorna blomma.** Man – svensk – svenska
40. **Heinrich Böll: Tåget var punktligt.** Man – tysk – tyska
41. **Henrik Ibsen: Gengangare.** Man – norsk – norska
42. **Hjalmar Bergman: Markurells i Wadköping.** Man – svensk – svenska
43. **Hjalmar Söderberg: Doktor Glas** Man – svensk – svenska
44. **Homeros: Odyssén.** Man – grek – grekiska
45. **Honoré de Balzac: Pappa Goriot.** Man – fransk – franska
46. **Isaac Bashevis Singer: Sagor.** Man – polsk/amerikansk – jiddisch
47. **Italo Calvino: Klätterbaronen.** Man – italiensk – italienska
48. **Ivar Lo-Johansson: Analfabeten.** Man – svensk – svenska
49. **J.P. Jacobsen: Niels Lyhne.** Man – dansk – danska
50. **Jack London: Skriet från vildmarken.** Man – amerikansk – engelska
51. **Jan Fridegård: Trägudars land.** Man – svensk – svenska
52. **Jane Austen: Stolthet och fördom.** Kvinna – brittisk – engelska
53. **Johann Wolfgang von Goethe: Den unge Werthers lidanden.** Man – tysk – tyska
54. **Jonathan Swift: Gullivers resor.** Man – brittisk (irländsk) – engelska
55. **Joseph Bédier: Tristan och Isolde.** Man – fransk – franska

56. Joseph Conrad: *Mörkrets hjärta*. Man – brittisk (polskfödd) – engelska
57. Juhani Aho: *Järnvägen*. Man – finsk – finska
58. Jules Verne: *En världsomsegling under havet*. Man – fransk – franska
59. Karen Blixen: *Den gamle kavaljeren*. Kvinna – dansk – danska
60. Karin Boye: *Kallocain*. Kvinna – svensk – svenska
61. Knut Hamsun: *Svält*. Man – norsk – norska
62. Leo Tolstoj: *Efter balen*. Man – rysk – ryska
63. Lisa Tetzner: *Sotarpojken*. Kvinna – tysk – tyska
64. Lope de Vega: *Fårakällan*. Man – spansk – spanska
65. Ludvig Holberg: *Jeppe på berget*. Man – norsk/dansk – danska
66. Maksim Gorkij (pseud.): *Min barndom*. Man – rysk – ryska
67. Mark Twain (pseud.): *Huckleberry Finn*. Man – amerikansk – engelska
68. Miguel de Cervantes: *Don Quijote*. Man – spanjor - spanska
69. Moa Martinson: *Mor gifter sig*. Kvinna – svensk – svenska
70. Molière: *Tartuffe*. Man – fransk – franska
71. Nikolaj Gogol: *Kappan, näsan, Taras Bulba*. Man – rysk – ryska
72. Pär Lagerkvist: *Dvärgen*. Man – svensk – svenska
73. Per Anders Fogelström: *Mina drömmars stad*. Man – svensk – svenska
74. Platon: *Gästabudet*. Man – grek – grekiska
75. Robert Louis Stevenson: *Skattkammarrön*. Man – brittisk (skotte) – engelska
76. Selma Lagerlöf: *Kejsarn av Portugallien*. Kvinna – svensk – svenska (Nobelpris 1909)
77. Sigrid Undset: *Kristin Lavransdotter del 1*. Kvinna – norsk – norska
78. Sofokles: *Kung Oidipus*. Man – grek – grekiska
79. Tarjei Vesaas: *Isslottet*. Man – norsk – norska
80. Thomas Mann: *Döden i Venedig*. Man – tysk – tyska
81. Tove Jansson: *Det osynliga barnet*. Kvinna – finsk (finlandssvensk) – svenska
82. Väinö Linna: *Okänd soldat*. Man – finsk – finska
83. Verner von Heidenstam: *Poesi och prosa*. Man – svensk – svenska
84. Victoria Benedictsson (pseud. Ernst Ahlgren): *Pengar*. Kvinna – svensk – svenska
85. Viktor Rydberg: *Singoalla*. Man – svensk – svenska
86. Vilhelm Moberg: *Utvandrarna*. Man – svensk – svenska
87. Voltair: *Candide*. Man – fransk – franska
88. Walter Scott: *Ivanhoe*. Man – brittisk (skotsk) – engelska
89. William Golding: *Flugornas herre*. Man – brittisk – engelska
90. William Shakespeare: *Romeo och Juliet*. Man – engelsk – engelska

Bilaga 2. Författar- och titellista *Alla tiders klassiker* 1985-1995

Listat i bokstavsordning enligt författarens namn, bokens titel, kön, nationalitet, och titelns originalspråk.

Källa: <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Alla-tiders-klassiker-for-skolan/Titlar-i-klassikerserien-2006-2009/>

1. Alejo Carpentier: *Riket av denna världen*. Man – kubansk – spanska
2. Art Spiegelman: *Maus*. Man – amerikansk – engelska
3. Arundhati Roy: *De små tingens gud*. Kvinna – indier – engelska
4. Carlos Fuentes: *Aura*. Man – mexikansk – spanska
5. Cheng'en Wu: *Färden till västern*. Man – kines – kinesiska
6. Chinua Achebe: *Allt går sönder*. Man – nigeriansk – engelska
7. Clarice Lispector: *Stjärnans ögonblick*. Kvinna – brasiliansk - portugisiska
8. Doris Lessing: *Gräset sjunger*. Kvinna – brittisk – engelska
9. Edgar Allan Poe: *Ett fat amontillado*. Man – amerikansk – engelska
10. Emil Ajar (pseud.): *Med livet framför sig*. Man – fransk – franska
11. Equiano Olaudah: *Gustavos Vassa*. Man – nigeriansk (eboe) – engelska
12. Forough Farrokhzad: *Mitt hjärta sörjer gården*. Kvinna – iranier – persiska
13. Jalal Rumi: *Vassflöjtens sång*. Man – persisk – persiska
14. Jamaica Kincaid: *Annie John*. Kvinna – amerikansk – engelska
15. James Baldwin: *Giovannis rum*. Man – amerikansk – engelska
16. Janet Frame: *En ängel vid mitt bord*. Kvinna – nyzeeländsk – engelska
17. Jean Rhys: *Sargassohavet*. Kvinna – brittisk – engelska
18. Joyce Carol Oates: *Foxfire*. Kvinna – amerikansk - engelska
19. Juan Rulfo: *Pedro Páramo*. Man – mexikansk – spanska
20. Julio Cortazar: *Kronoper & famer*. Man – argentinsk – spanska
21. Ko Un: *Tiotusen fotspår*. Man – sydkoreansk – koreanska
22. Lewis Carroll: *Alice i underlandet*. Man – brittisk – engelska
23. Machado de Assis: *Vansinnesläkaren*. Man – brasiliansk – portugisiska
24. Madeleine Bourdouxhe: *Gilles kvinna*. Kvinna – belgisk – franska
25. Mahasweta Devi: *Branden i hjärtat*. Kvinna – indier – bengali
26. Marguerite Duras: *Halv elva en sommarkväll*. Kvinna – fransk – franska
27. María Luisa Bombal: *Den sista dimman*. Kvinna – chilensk – spanska
28. Mary Shelley: *Frankenstein*. Kvinna – brittisk – engelska
29. Matsuo Basho: *Det väderbitna benranglef*. Man – japansk – japanska
30. Michail Bulgakov: *Mästaren och Margarita*. Man – rysk – ryska
31. Murasaki Shikibu: *Berättelsen om Genji*. Kvinna – japansk – japanska
32. Naguib Mahfouz: *Midaqqgränden*. Man – egyptisk – arabiska
33. Nguyễn Huy Thiệp: *Skogens salt*. Man – vietnames – franska
34. Pepetela: *Hunden i Luanda*. Man – angolans – portugisiska
35. Pramoedya Ananta Toer: *Människornas jord*. Man – indonesisk – indonesiska
36. Sadeq Hedayat: *Den blinda ugglan*. Man – iranier – persiska
37. Sapfo: *Dikter och fragment*. Kvinna – grek – grekiska
38. Shen Congwen: *Gränsland*. Man – kines – kinesiska
39. Sylvia Plath: *Glaskupan*. Kvinna – amerikansk – engelska
40. Tayeb Salih: *Utvandringens tid*. Man – sudanes – arabiska
41. Tsitsi Dangarembga: *Rotlös*. Kvinna – zimbabwisk – engelska
42. Vladimir Majakovskij: *Jag! Dikter*. Man – rysk – ryska
43. Wislawa Szymborska: *Dikter 1945-2002*. Kvinna – polsk – polska
44. Yasar Kemal: *Låt fistlarna brinna*. Man – turkisk – turkiska
45. Yu Hua: *Att leva*. Man – kines – kinesiska
46. Yukio Mishima: *Sjömannen som föll i onåd hos havet*. Man – japansk - japanska